

# Guidance Actuariële Verklaring Pensioenfonds

Categorie: Leidraden  
Opgesteld door: AG-Werkgroep Actuariële Verklaring Pensioenfonds  
Datum (laatste wijziging): november 2020

# Actuariële Verklaring voor Pensioenfondsen

Achtergrond en Guidance

## Algemeen

### Actuarieel oordeel over de financiële positie van een pensioenfonds<sup>1</sup>

Het AG heeft in Afdeling IV van het Reglement van Orde (RvO) vastgelegd wat van een certificerend<sup>2</sup> actuaris wordt verwacht in het kader van diens rol met betrekking tot het prudentieel toezicht op pensioenfondsen. In artikel 10, lid 3, worden de aspecten omschreven die hij dient te beoordelen en wordt aangegeven dat zijn oordeel mede vorm krijgt door het verstrekken van een "Standaard Actuariële Verklaring". Expliciet wordt een oordeel verlangd over "de mate waarin" en "de condities waaronder" het pensioenfonds haar verplichtingen "in de toekomst al dan niet kan nakomen".

Deze bepalingen in het RvO over de rol van de certificerend actuaris stemmen overeen met bepalingen in overeenkomsten tussen AG en NBA en met bepalingen in onder andere de Pensioenwet.

- Zo wordt in de "Handreiking certificerend actuaris en externe accountant", uitgevaardigd door AG en NBA, gesteld dat de accountant bij zijn oordeelsvorming rekening houdt met het oordeel van de certificerend actuaris over de financiële positie van het pensioenfonds;
- Daarnaast moet de certificerend actuaris in de Actuariële Verklaring op basis van wet- en regelgeving een eigen oordeel geven over de vermogenspositie van het pensioenfonds.

Dat de certificerend actuaris zijn oordeel uitsluitend toetst ten opzichte van de actuariële risico's en dat *niet alle risico's* in de beschouwing van de certificerend actuaris kunnen worden betrokken, zal hierna worden benadrukt.

### Actuariële beoordeling financiële positie

Het AG is van mening dat de certificerend actuaris zich een oordeel moet vormen over de financiële positie van het pensioenfonds ten opzichte van de risico's van actuariële aard.

Bepalend voor deze beoordeling zijn de hoogte van de technische voorzieningen voor de tot balansdatum aangegane verplichtingen, en de mate waarin het pensioenfonds actuariële risico's op kan vangen.

Niet alleen de technische voorzieningen maar ook de omvang en samenstelling van het aanwezige vermogen worden beoordeeld. Belangrijk hierbij is in hoeverre buffers aanwezig zijn om ongunstige ontwikkelingen – in de verplichtingen of het vermogen – op te vangen.

Daartoe wordt een analyse uitgevoerd van de risico's die het pensioenfonds loopt. Die analyse richt zich vooral op financiële en verzekeringstechnische risico's, het arbeidsveld van de certificerend actuaris. Beoordeling van operationele risico's (waaronder voorlichting over producten), en van politieke, strategische en andere risico's buiten genoemd veld, maakt in de regel geen deel uit van de werkzaamheden van de certificerend actuaris.

---

<sup>1</sup> Onder Pensioenfonds wordt ook verstaan een collectiviteitkring van een Algemeen Pensioenfonds.

<sup>2</sup> In de Pensioenwet wordt gesproken over de waarmerkend actuaris

Van de certificerend actuaris kan niet verwacht worden dat hij zich door eigen onderzoek een oordeel vormt over afzonderlijke posten, anders dan die van verzekeringstechnische aard, op de balans van het pensioenfonds. Dat is het domein van de accountant, die door goedkeuring van de jaarrekening en verslagstaten aangeeft dat de balans een getrouw beeld geeft van de grootte en samenstelling van het vermogen.

### Status Guidance

De guidance met betrekking tot de Actuariële Verklaring is conform de Classificatie regelgeving van het AG een Leidraad, dat wil zeggen dat deze ondersteunend is en kan worden toegepast.

Deze guidance – hoewel beperkt – is bedoeld om te bevorderen dat certificerend actuarissen bij het beoordelen van de financiële positie zoveel mogelijk eenzelfde benadering toepassen en op vergelijkbare wijze tot een oordeel komen. De certificerend actuaris dient in zijn Certificeringsrapport de onderbouwing van zijn oordeel centraal te stellen, en zal de uitgevoerde werkzaamheden daarin beschrijven. In zijn rapport kan de certificerend actuaris zijn verklaring toelichten, en waar nodig nuanceren, ten behoeve van het bestuur van het pensioenfonds, accountant en toezichthouder DNB.

### Toezietskader

Deze guidance betreft de Actuariële Verklaringen dan wel de Certificeringsrapporten, die zullen worden afgegeven tegen de achtergrond van de wetgeving die van kracht is en dan met name de Pensioenwet en de Wet verplichte beroepspensioenregeling.

Hoewel het Financieel Toetsingskader (FTK) elementen kent, zoals beleidsdekkingsgraad en reële dekkingsgraad, die moeten worden beoordeeld, wordt voor het oordeel uitgegaan van de feitelijke vermogenspositie.

Het toezicht en de activiteiten van de certificerend actuaris in dat kader richten zich in eerste instantie op de afwikkeling van verplichtingen, door een pensioenfonds aangegaan tot het einde van het boekjaar waarover het pensioenfonds zich verantwoordt. Verplichtingen, die naar verwachting in de toekomst zullen worden aangegaan, worden niet in de actuariële beoordeling van de financiële positie betrokken. In de toekomst op te bouwen pensioenaanspraken blijven dus buiten beschouwing.

Het primaire uitgangspunt is dus afwikkeling van de tot balansdatum opgebouwde portefeuille, met inachtneming van toekomstige ontwikkelingen die de afwikkeling van de portefeuille kunnen beïnvloeden.

### Oordeel over voorzieningen

Bij de verwoording van het oordeel over de voorziening is aangesloten bij de bewoordingen in wetteksten betreffende het oordeel van de certificerend actuaris. Daarom wordt verklaard dat de technische voorzieningen *toereikend* zijn vastgesteld. De constatering, dat de hoogte van de voorziening – als geheel bezien – “toereikend” is, moet worden geïnterpreteerd als: de hoogte van de voorziening bevindt zich *ten minste* op het *niveau*, dat uitgaande van *realistische grondslagen* als *prudent* te kenmerken is.

### Verantwoordelijkheid

Het bestuur van een pensioenfonds is primair zelf verantwoordelijk voor het vaststellen van het jaarverslag, daarmee ook van de voorziening en voor een

adequate beschrijving en analyse daarvan. Deze verantwoordelijkheid ontslaat de certificerend actuaris niet van de verplichting om ook zelf te oordelen.

Bij voorkeur zal de certificerend actuaris zich willen uitspreken over de juistheid van een door het pensioenfonds zelf bepaalde voorziening, en zo nodig zal hij eigen (aanvullende) analyses uitvoeren om tot zijn oordeel te komen.

### **Administratieve basisgegevens**

Om de samenwerking en rolverdeling tussen accountants en actuarissen helder te maken wordt in de Actuariële Verklaring gerefereerd aan bevindingen van de accountant inzake de betrouwbaarheid van de administratieve basisgegevens en aan overige uitgangspunten die voor het oordeel van de certificerend actuaris van belang zijn.

De certificerend actuaris moet erop toezien dat gebruikte gegevens (blijven) corresponderen met de vastgestelde versie van de jaarrekening en verslagstaten. Het is verstandig om in een aanbiedingsbrief bij de Actuariële Verklaring en het Certificeringsrapport een voorbehoud te maken met betrekking tot eventuele latere aanpassingen in de jaarrekening en verslagstaten of nog te ontvangen informatie betreffende de basisgegevens.

Indien de certificerend actuaris niet betrokken is bij de Actuariële Functie en de accountant de administratieve gegevens, waarop de certificerend actuaris zich bij zijn beoordeling dient te baseren, niet voor zijn verantwoording kan nemen, onthoudt de certificerend actuaris zich van het geven van een oordeel. Daarvan kan worden afgeweken indien - in overleg met de accountant - maatregelen zijn afgesproken ter opheffing van de manco's binnen twee jaar na het einde van het betrokken boekjaar. In dit geval is het wel noodzakelijk, dat een kritisch onderzoek wordt ingesteld zowel naar de herkomst en de consistentie van de basisgegevens als naar de gevoeligheid van de totale uitkomsten voor onjuiste basisgegevens.

Indien gegevens ontbreken om te kunnen komen tot toetsing van gekozen grondslagen en methoden neemt de certificerend actuaris bijzondere voorzichtigheid in acht. Ook hier gaat hij na of het mogelijk is tot een betere situatie te komen. Voorts dient hij van geval tot geval te beslissen of hij in zijn verklaring en/of rapport van het ontbreken van bedoelde gegevens melding moet maken.

De vrije tekst in de Actuariële Verklaring biedt ruimte om bovengenoemde situaties te behandelen.

### **Ondertekening**

Uit de tot dusverre door DNB gevoerde praktijk kan worden opgemaakt dat "de actuaris" door DNB wordt geïnterpreteerd als een natuurlijke persoon, die als persoon kan worden aangesproken op zijn verantwoordelijkheid voor de door hem afgegeven oordelen. Uit de wetgeving in combinatie met de gevoerde praktijk kan niet eenduidig worden opgemaakt of een kantoor mag optreden als "de" certificerend actuaris (namens wie het AG-lid vervolgens certificeert). Naar de mening van het AG gaat het om een natuurlijke persoon die ondertekent, en die daarbij aangeeft aan welk kantoor hij/zij, eventueel, is verbonden.

Het kantoor is doorgaans de "economische eigenaar" van de certificeringsopdracht. Immers het pensioenfonds geeft aan het kantoor de opdracht tot certificering en verzoekt om de voordracht van een persoon, die als certificerend actuaris op zal treden.

In lijn met deze gedachte is de verklaring in de ik-vorm geredigeerd, wat overigens niet wil zeggen dat alle werkzaamheden die ten grondslag liggen aan het oordeel door de certificerend actuaris in persoon zijn uitgevoerd.

Te allen tijde moet uit de ondertekening blijken welke persoon de verantwoordelijkheid heeft aanvaard voor de certificering.

De keuze van de ik-vorm doorkruist op geen enkele wijze de mogelijkheden van de certificerend actuaris om werkzaamheden te delegeren aan personen die - onder zijn verantwoordelijkheid - de desbetreffende taken uitvoeren.

## Uitwerking

### Toezietskader

Alle actuariële verklaringen worden gebaseerd op de Pensioenwet (PW), dan wel de Wet verplichte beroepspensioenregeling (Wet WVB). De certificerend actuaris moet zich ervan overtuigen dat het pensioenfonds heeft voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de PW respectievelijk artikel 121 tot en met 135 van de Wet WVB, met inachtneming van de bijbehorende besluiten en regelingen. De certificerend actuaris moet daarbij ook nagaan of de berekeningen van technische voorzieningen en solvabiliteitstoets juist zijn uitgevoerd en hij moet zich een eigen oordeel vormen over de financiële positie. De navolgende guidance is beschreven aan de hand van de PW. Voor beroepspensioenfonds geldt analoge guidance.

Voor wat betreft een Algemeen Pensioenfonds (APF) dient de certificerend actuaris per collectiviteitkring een actuariële verklaring te verstrekken, aangaande onder meer de solvabiliteitspositie van die specifieke collectiviteitkring. Voor zover het weerstandsvermogen van het APF als geheel aanleiding geeft tot verminderde zekerheid over, van, voor de solvabiliteitspositie van de collectiviteitkringen kan de certificerend actuaris dat, indien en voor zover de beschikbare informatie daartoe aanleiding geeft, betrekken in zijn oordeel.

### Pensioenwet

#### 1. Technische voorzieningen en financiering ouderdomspensioen (art. 126 en 127 PW)

Het feit dat ouderdomspensioen moet worden gefinancierd op basis van kapitaaldekking zal zijn weerslag moeten vinden in de vaststelling van de kostendekkende premie en de aan te houden voorziening.

Het begrip "prudente beginselen" moet geïnterpreteerd worden in lijn met hetgeen is opgenomen onder "oordeel over voorzieningen" in het algemene deel van deze guidance. De meest recent gepubliceerde AG Prognosetafel of CBS Overlevingstafel is vertrekpunt bij de keuze van de overlevingskansen. Omdat deze tafel is gebaseerd op bevolkingssterfte, moet daarbij nog een correctie plaats vinden voor het verschil tussen de bevolkingssterfte en de fondsspecifieke ervaringssterfte. Op het moment van toetsing dient de certificerend actuaris rekening te houden met (actuele) ontwikkelingen, in samenhang met het gehele stelsel van actuariële grondslagen. Op basis daarvan dient bijvoorbeeld rekening gehouden te worden met eventuele bijstellingen in de prognose van de levensverwachting.

Daarnaast dient de certificerend actuaris:

- Vast te stellen of de juiste rentetermijnstructuur (RTS) is gehanteerd
- Vast te stellen of de kostenopslag voldoende prudent is
- Vast te stellen of de overige grondslagen voldoende prudent zijn
- Vast te stellen of alle reglementaire pensioentoezeggingen in de technische voorzieningen zijn verwerkt
- Een (steekproefsgewijze) controle uit te voeren of de technische voorzieningen uitgaande van prudente grondslagen juist zijn vastgesteld
- De uitgevoerde analyse, in het kader van de beoordeling van de technische voorzieningen, te interpreteren
- Vast te stellen of de gehanteerde methodieken consistent zijn met voorgaande jaren.

Voor de toetsing van de technische voorzieningen en voor de beoordeling van de vermogenspositie als geheel bepaalt de certificerend actuaire zelf de materialiteitsgrenzen die daarbij door hem of haar gehanteerd worden. Deze materialiteitsgrenzen en de materialiteitsgrenzen die de accountant hanteert worden voor en na de controle afgestemd met de accountant. Verder komt de certificerend actuaire vooraf met de accountant overeen vanaf welke grens geconstateerde afwijkingen worden gerapporteerd.

Voor zover er voor onderdelen van de waardering van de technische voorzieningen dan wel voor bepaalde risico's sprake is van een niet-toereikende voorziening, dient te worden aangegeven hoe de tekorten elders worden gecompenseerd.

2. De kostendekkende premie (art. 128, 129 en 130 PW)

De elementen van de kostendekkende premie zijn in de PW expliciet beschreven. In het bijzonder is aangegeven, dat de solvabiliteitsopslag in de kostendekkende premie niet gesaldeerd mag worden met solvabiliteitsvrijval door uitkeringen.

De kostendekkende premie wordt gebaseerd op de rentetermijnstructuur zoals die voor het verslagjaar van toepassing is. Naast de (zuivere) kostendekkende premie kan een pensioenfonds ook een gedempte premie hanteren. In wet- en regelgeving zijn nadere regels geformuleerd over de grondslagen waaraan de gedempte premie ten minste moet voldoen.

De certificerend actuaire toetst of de kostendekkende premie en de eventuele gedempte premie alle elementen bevat welke deze premies volgens wet- en regelgeving moet bevatten (volledigheid). Verder toetst de certificerend actuaire of de grondslagen voor vaststelling van de premies beantwoorden aan de wettelijke criteria, onder andere of – behoudens de rekenrente – dezelfde grondslagen zijn gehanteerd als bij de technische voorzieningen.

De certificerend actuaire constateert of de feitelijk betaalde premie in het verslagjaar ten minste gelijk is aan de (gedempte) kostendekkende premie. Ook eventuele betaalde bijstortingen in het kader van een herstelplan kunnen worden beschouwd als feitelijk betaalde premie. Als de feitelijk betaalde premie lager is dan de gedempte premie, toetst de certificerend actuaire of voldaan is aan de criteria voor premierugstorting dan wel premiekorting.

Bij de verklaring bij de *verslagstaten* moet worden betrokken of in de *jaarrekening* en het *bestuursverslag* aan de voorwaarden met betrekking tot de vermelding van de (componenten van de) kostendekkende, gedempte en feitelijke premie is voldaan.

3. (Minimaal) vereist eigen vermogen (art. 131 en 132 PW)

Voor de berekening van het minimaal vereist eigen vermogen (MVEV) mag niet worden uitgegaan van een benadering (bijvoorbeeld 5% van de technische voorzieningen). Een exacte berekening (conform de regelgeving in het Besluit financieel toetsingskader pensioenfonds (Besluit FTK)) is altijd de aangewezen weg.

De fondsrisico's die van belang zijn voor de bepaling van de hoogte van het vereist eigen vermogen (VEV) worden primair gebaseerd op het beleid zoals dat vastligt in de abtn en eventuele aanvullende stukken zoals het beleggingsplan. In overleg met de accountant wordt nagegaan of de feitelijke uitvoering past in dat beleid.

Voor de vaststelling van het VEV wordt uitgegaan van het daadwerkelijke strategische beleid, zoals dat in het jaar volgend op de certificering wordt toegepast. Een aanpassing van het strategische beleid in het begin van het volgende jaar dat wordt gecertificeerd wordt dus meegenomen in de vaststelling van het VEV per 31 december. Er wordt immers gekeken naar het risico over het toekomstige jaar. Als bepaalde onderdelen van het strategische beleid structureel risicovoller worden uitgevoerd dan vastgelegd, dan kan worden uitgegaan van de daadwerkelijke uitvoering.

Het pensioenfonds stelt vast of het standaardmodel passend is voor de vaststelling van het VEV. De certificerend actuaris toetst of hij zich in deze motivatie kan vinden.

In overleg met de accountant wordt afgesproken of de basisgegevens voor zowel het VEV (waaronder de kasstromen van de vastrentende waarden) en het MVEV (de bereikbare aanspraken) worden beoordeeld door de accountant. Als de accountant deze gegevens niet controleert, dan meldt de actuaris dit in zijn rapport.

Voor (volledig) verzekerde pensioenfondsen en pensioenfondsen die (ook) een DC-regeling uitvoeren kunnen aparte (aanvullende) beleidsregels of richtlijnen van toepassing zijn. Bij de toetsing van het VEV en het MVEV dient de certificerend actuaris met deze aanvullende bepalingen rekening te houden.

Voor het oordeel over de vermogenspositie geldt als guidance voor de certificerend actuaris:

- $EV < MVEV$  "slecht, omdat het aanwezig eigen vermogen (EV) lager is dan het minimaal vereist eigen vermogen";
- $MVEV \leq EV < VEV$  "niet voldoende, omdat het aanwezig eigen vermogen lager is dan het vereist eigen vermogen";
- $VEV \leq EV$  "voldoende" of "goed", onder meer afhankelijk van de mogelijkheid om de intentie c.q. ambitie tot toeslagverlening te kunnen realiseren.

De certificerend actuaris gaat na of bij de vaststelling van het aanwezig eigen vermogen, indien en voor zover van toepassing, op correcte wijze rekening is gehouden met de bepalingen, zoals vermeld in artikel 5 en artikel 7 tot en met artikel 10 van het Besluit FTK. In deze artikelen van het Besluit FTK wordt aangegeven wat de samenstelling van het eigen vermogen is en met welke posten het eigen vermogen in voorkomende gevallen moet worden gecorrigeerd om te komen tot de vaststelling van de aanwezige solvabiliteit van het pensioenfonds.

Opgemerkt zij dat de certificerend actuaris altijd een eigen verantwoordelijkheid heeft in de beoordeling van de financiële positie. Hij kan daarbij niet uitsluitend terugvallen op vaste rekenregels. De certificerend actuaris behoort altijd na te gaan of er sprake is van bijzondere omstandigheden welke van invloed kunnen zijn op de solvabiliteitspositie of solvabiliteitsontwikkeling van het pensioenfonds.

#### 4. Dekking door waarden (art. 133, 133a en 133b PW)



De certificerend actuaire doet in zijn verklaring een uitspraak over de mate van dekking. De in aanmerking te nemen vermogensbestanddelen worden onder andere beschreven in het besluit FTK.

In een situatie van (volledige) verzekering kan er sprake zijn van kredietrisico van de verzekeraar. Voor de waardering van dit kredietrisico kunnen aparte (aanvullende) beleidsregels of richtlijnen van toepassing zijn. De certificerend actuaire dient met deze bepalingen rekening te houden.

Ook als er geen sprake zou zijn van aanvullende bepalingen inzake kredietrisico, behoort de certificerend actuaire bij zijn toetsing wel rekening te houden met een eventueel kredietrisico van de verzekeraar. Dit doet de certificerend actuaire door zo nodig in de verklaring een korte toelichting op te nemen. Deze toelichting is dus optioneel. Als guidance geldt dat deze optie in ieder geval wordt toegepast indien het kredietrisico van de verzekeraar dusdanig is dat deze het oordeel over de vermogenspositie kan beïnvloeden.

In artikel 133a PW wordt daarnaast de beleidsdekkingsgraad beschreven. De certificerend actuaire dient te beoordelen of de beleidsdekkingsgraad is vastgesteld conform de wettelijke bepalingen en voorts dient hij na te gaan of de beleidsdekkingsgraad voldoende betrouwbaar is. Hij zal dit kunnen doen op basis van een daartoe ingericht proces dat voldoende waarborg biedt. Hij zal hiervoor in overleg treden met de accountant.

Dit proces bevat o.a. een plausibiliteitstoets met betrekking tot het verloop van de maandelijkse dekkingsgraden die ten grondslag liggen aan de beleidsdekkingsgraad. De vergelijking van de voorlopige dekkingsgraad en de definitieve dekkingsgraad per 31 december en de gegeven verklaring van het verschil geeft een ander handvat bij het controleproces.

Daarnaast dient de certificerend actuaire te toetsen of de reële dekkingsgraad juist is berekend en gemeld aan DNB (art. 133b PW).

#### 5. Korting pensioenaanspraken (art. 134 PW)

De kortingsmaatregel is een noodmaatregel die alleen in uiterste gevallen ingezet mag worden. De certificerend actuaire moet erop toezien dat de financiële opzet zodanig is dat korting van aanspraken normaal gesproken niet op zal treden. Als er desondanks toch een korting wordt toegepast moet hij nagaan of die korting legitiem is toegepast.

Indien het bestuur van een pensioenfonds heeft besloten tot een korting van pensioenaanspraken, dan dient de certificerend actuaire dit te vermelden in de vrije tekst van de actuariële verklaring (zie hiervoor onder Toelichting).

Daarbij geeft hij aan of en zo ja op welke wijze de onvoorwaardelijke korting in de waardering van de technische voorzieningen is verwerkt. Een voorgenomen (ofwel voorwaardelijke) korting wordt nog niet in de technische voorzieningen verwerkt.

#### 6. Beleggingen (art. 135 PW)

Beleggingen moeten geschieden in overeenstemming met de prudent-person regel, die enigszins is uitgewerkt in het Besluit FTK. De certificerend actuaire dient na te gaan of de beleggingen zijn belegd in het belang van de aanspraak- en pensioengerechtigden.

Verder dient de certificerend actuaire te controleren of de beleggingen in de bijdragende onderneming lager zijn dan 5% van de totale beleggingsportefeuille. Beleggingen in het concern van de bijdragende onderneming mogen niet hoger zijn dan 10%.

Meer regelgeving over de prudent-person regel is beschreven in artikel 13 en 13a van het Besluit FTK. Ingevolge artikel 13a van het Besluit FTK dient het fonds schriftelijk te onderbouwen dat het strategische beleggingsbeleid past bij de prudent-person regel. De certificerend actuaaris dient tot slot na te gaan of dit gebeurd is.

Bij de beoordeling van het beleggingsbeleid moeten ook de uitkomsten van de (aanvangs)haalbaarheidstoets en de vastgestelde risicohouding worden betrokken. De toets valt zelf niet onder de artikelen 126 tot en met 140 PW, doch de certificerend actuaaris dient wel te beoordelen of het beleggingsbeleid past bij de risicohouding van het pensioenfonds.

Bij een (te) geringe spreiding van de beleggingen zal de certificerend actuaaris voor zijn oordeel een correctie op de standaard solvabiliteitstoets aanbrengen.

Voorts dient de certificerend actuaaris te controleren of het beleid en de beheersmaatregelen voldoende zijn vastgelegd in de fondsdocumenten en dat het fonds zich houdt aan haar beleggingsbeleid.

De certificerend actuaaris dient kennis te nemen van de bevindingen van de accountant dat de beleggingen zijn gewaardeerd op basis van marktwaardering.

Naast bovengenoemde guidance vanuit de regelgeving is er aparte aanvullende guidance van het AG over de "prudent-person regel".

Tevens betreft de actuaaris ook de wijze van uitbesteding van het beleggingsbeleid, de beheersing van risico's en beheerste en integere bedrijfsvoering in zijn oordeel.

#### 7. Leningen (art. 136 PW)

Het is een pensioenfonds niet toegestaan leningen aan te gaan met als belangrijkste doelstelling met de aangetrokken middelen, door "balansverlenging", extra rendement te genereren. Tegen de traditionele voorbeleggingen (waarbij in de zeer nabije toekomst een positieve kasstroom wordt verwacht) bestaat geen bezwaar, zolang dit niet op permanente basis geschiedt. Met financiële derivaten kan ook een balansverlenging bereikt worden. Zolang deze derivaten bijdragen aan een vermindering van het risicoprofiel of dienen om een doeltreffend portefeuillebeheer te vergemakkelijken, bestaan daartegen geen bezwaren.

Aan een pensioenfonds kunnen achtergestelde leningen zijn verstrekt. In artikel 8 en 9 van het Besluit FTK zijn nadere voorwaarden vermeld voor het kunnen meetellen van achtergestelde leningen als onderdeel van het eigen vermogen ter dekking van het (minimaal) vereist eigen vermogen. De certificerend actuaaris dient na te gaan of de achtergestelde leningen op correcte wijze in het eigen vermogen zijn verwerkt.

#### 8. Voorwaardelijke toeslagverlening (art. 137 PW)

De certificerend actuaaris moet beoordelen of de daadwerkelijke toeslagverlening in het verslagjaar overeenkomstig de geldende wet- en regelgeving heeft plaatsgevonden.

Ten eerste zal onderzocht moeten worden of - ingeval er sprake is van voorwaardelijke toeslagverlening - de regels met betrekking tot het toekomst bestendig indexeren op de juiste wijze zijn toegepast (is de staffel op de juiste wijze vastgesteld en sluit de verleende toeslag daarbij aan; voldoen de regels

inzake inhaalindexatie aan de wettelijke eisen) en of de communicatie daarover voldoende transparant is. Uit de communicatie moet duidelijk naar voren komen dat de toeslagverlening voorwaardelijk is en wat de voorwaarden daarbij zijn.

Voorts is van belang op welke wijze het fonds over de toeslagverlening heeft gecommuniceerd.

In het algemeen zal het noodzakelijk zijn kennis te nemen van de reglementaire bepalingen, de mededeling aan de deelnemers over de toeslagverlening en eventuele passages op de website van het fonds. Dieper onderzoek naar eventuele uitlatingen in personeelsbladen of van bijvoorbeeld personeelsfunctionarissen en vakbonden is niet nodig, tenzij het bestuur een concreet communicatiekanaal heeft genoemd. Zodra de certificerend actuaris echter kennis krijgt van dergelijke uitlatingen worden deze bij zijn oordeel betrokken.

Tevens gaat de certificerend actuaris na of de financiering van de voorwaardelijke en de incidentele toeslagverlening (zoals de inhaaltoeslag) overeenkomt met de mogelijkheden die daartoe in de Pensioenwet zijn genoemd.

In het kader van artikel 137 hoeft de certificerend actuaris niet de uitkomsten van de (aanvangs)haalbaarheidstoets te beoordelen. De uitkomsten van de (aanvangs)haalbaarheidstoets worden wel meegewogen bij het oordeel over het voldoen aan de prudent-person regel (zie ook punt 6).

#### 9. Herstelplan (art. 138 en 139 PW)

De certificerend actuaris neemt kennis van een door het pensioenfonds aan DNB voorgelegd – en door deze goedgekeurd – (geactualiseerd) plan en constateert in de Actuariële Verklaring of het fonds handelt conform het gestelde in het Herstelplan. Hij hoeft niet per se te oordelen over opzet en inhoud van het plan *an sich*, maar kan zulks desgewenst doen in zijn rapport.

Tevens constateert de certificerend actuaris of voldaan is aan de tijdige indiening en invoering van het Herstelplan.

Verder kunnen pensioenfondsden die op 1 januari 2015 in een reservetekort verkeerden eenmalig gebruik maken van de mogelijkheid om het risicoprofiel te vergroten, mits dit op de voorgeschreven wijze gemeld is aan DNB en voldaan wordt aan de vereisten in artikel 36 van het Besluit FTK.

De certificerend actuaris kan de voortgang van het herstelplan in zijn oordeel betrekken.

#### 10. Maatregel minimaal vereist eigen vermogen (art. 140 PW)

De certificerend actuaris beoordeelt of de kortingsmaatregel uit hoofde van dit artikel op de juiste wijze is vastgesteld en uitgevoerd. Daarbij gaat hij na of met de wettelijke vereisten – beleidsdekkingsgraad gedurende zes opeenvolgende jaareinden/meetmomenten onder het minimaal vereist eigen vermogen en tevens de actuele dekkingsgraad onder het minimaal vereist eigen vermogen (MVEV) - rekening is gehouden en of het beleid van het pensioenfonds ten aanzien van de verwerking van de korting is gevolgd.

Volgens het rapport “Financiële positie pensioenfondsden” van DNB uit mei 2016 geldt het volgende ten aanzien van de Maatregel minimaal vereist eigen vermogen: “Een fonds dat na vijf achtereenvolgende jaren nog niet over de

*minimaal vereiste dekkingsgraad beschikt, moet per direct maatregelen nemen om de (beleids)dekkingsgraad op het minimaal vereist niveau te brengen. De minimaal vereiste dekkingsgraad krijgt daarmee een functie als "noodstop". Als het fonds niet aan deze eis voldoet en andere maatregelen niet mogelijk of ontoereikend zijn, dan moet het fonds een onvoorwaardelijke korting aankondigen. Het fonds mag daarbij de korting over tien jaar spreiden, maar moet deze kortingen ook doorvoeren wanneer er in de tussenliggende periode herstel optreedt."*

Het eerste meetmoment is de laatste dag van het kwartaal, waarin de beleidsdekkingsgraad (BDG) voor het eerst onder de MVEV-dekkingsgraad uitkomt. Het eerstvolgende meetmoment is dan de laatste dag van hetzelfde kwartaal, maar dan één jaar later. Als bijvoorbeeld de BDG per 31 januari 2015 voor het eerst onder de MVEV-dekkingsgraad uitkomt, dan is het eerste meetmoment voor deze situatie 31 maart 2015. Het tweede meetmoment zou dan zijn 31 maart 2016, enzovoort.

Een pensioenfonds kan er overigens voor kiezen om het tweede meetmoment te vervroegen naar 31 december van het jaar, waarin de BDG voor het eerst onder de MVEV-dekkingsgraad is uitgekomen. Het derde meetmoment wordt dan 31 december van het daar op volgende jaar, enzovoort. In dit voorbeeld is dat dan een keuze voor 31 december 2015 als tweede meetmoment en 31 december 2016 als derde meetmoment, enzovoort. Op deze wijze wordt vanaf het tweede meetmoment aangesloten bij het actualisatiemoment van het herstelplan van het pensioenfonds.

Als vervolgens na het eerste meetmoment óók op de volgende 5 meetmomenten – dus in totaal op 6 meetmomenten – sprake is van een BDG lager dan de MVEV-dekkingsgraad, dan moet het fonds de hiervoor bedoelde onvoorwaardelijke kortingsmaatregelen toepassen. Tenzij op het zesde meetmoment de actuele dekkingsgraad wel boven de MVEV-dekkingsgraad uitkomt. In dat geval mag het fonds op basis van Europese regelgeving de kortingsmaatregelen niet toepassen.

Of sprake is van een BDG, die aanhoudend onder de MVEV-dekkingsgraad uitkomt, is alléén de situatie op een meetmoment bepalend. Stel dat de BDG tussen twee meetmomenten in boven de MVEV-dekkingsgraad is uitgekomen. Dan verandert dat niets aan het voortduren van de tekortsituatie, indien op de twee betreffende meetmomenten de BDG lager is dan de MVEV-dekkingsgraad.

#### 11. ABTN (art. 145)

De abtn wordt niet genoemd bij de artikelen waarop de Actuariële Verklaring betrekking heeft. Het is echter noodzakelijk dat de certificerend actuaris nagaat of de wijze waarop feitelijk uitvoering wordt gegeven aan de artikelen 126 tot en met 140 overeenstemt met het in de abtn omschreven beleid. Voor zover dat niet het geval is, moet daarover in elk geval in het rapport bij de Actuariële Verklaring een opmerking worden gemaakt.

#### 12. Informatie en meldingsplicht (art. 170)

De certificerend actuaris moet aan DNB zo spoedig mogelijk elke omstandigheid melden waarvan hij bij zijn certificeringswerkzaamheden kennis heeft gekregen en die in strijd is met de wet of die de nakoming van de door het fonds aangegane verplichtingen bedreigt. De certificerend actuaris

hoeft dus geen specifiek onderzoek te verrichten of er sprake is van dergelijke omstandigheden. Als hij de kennis (al dan niet toevallig) krijgt bij zijn werkzaamheden, zal hij eerst het fonds in de gelegenheid stellen dit aan DNB te melden. Hij zal bewaken dat de melding wordt gedaan. Als het fonds niet snel genoeg tot melding overgaat, is de certificerend actuaris zelf verplicht DNB in te lichten.

## Oordeel

In de Actuariële Verklaring wordt onder het oordeel aandacht besteed aan de volgende zaken:

### 1. Dekking van de verplichtingen

Bij een oordeel over de solvabiliteitspositie op balansdatum geeft de certificerend actuaris aan of de actuele vermogenspositie voldoende is om de verplichtingen aangegaan tot de balansdatum naar verwachting na te kunnen komen.

### 2. De beleidsdekkingsgraad is bepalend voor de verplichting om al dan niet een herstelplan in de te dienen en om al dan niet een korting door te voeren in het kader van artikel 140 PW. Om die reden wordt één van de volgende uitspraken in de Verklaring opgenomen:

De beleidsdekkingsgraad is:

- *hoger dan de dekkingsgraad bij het vereist eigen vermogen.*
- *lager dan de dekkingsgraad bij het vereist eigen vermogen, doch hoger dan de dekkingsgraad bij het minimaal vereist eigen vermogen.*
- *lager dan de dekkingsgraad bij het minimaal vereist eigen vermogen.*

In het laatste geval wordt ook aangegeven voor hoeveel achtereenvolgende jaren deze situatie bestaat sinds het moment waarop de beleidsdekkingsgraad voor het eerst onder het minimaal vereist eigen vermogen is uitgekomen. Immers zodra het gaat om 6 achtereenvolgende jaareinden/meetmomenten dient een korting in gevolge artikel 140 PW te worden toegepast als ook het feitelijk eigen vermogen lager is dan het minimaal vereist eigen vermogen (zie ook de toelichting bij artikel 140 PW).

In de actuariële verklaring over boekjaar 2015 en verder worden de termen dekkingstekort en reservetekort niet meer toegepast aangezien deze termen geen wettelijke basis hebben.

### 3. Door het pensioenfonds gevoerd (herzien) beleid

In feite zal het gevoerde beleid – beleggingsbeleid en toeslagbeleid, herstelmaatregelen – een belangrijk element in de afwegingen rond het “oordeel” vormen. Bij de herstelmaatregelen gaat het in principe om de tot balansdatum daarvan ondervonden effecten. Toekomstige effecten blijven buiten beschouwing: het oordeel betreft immers de *afwikkeling* van tot balansdatum aangegane verplichtingen (inclusief te verlenen toeslagen). Zo nodig kan aan het oordeel over de solvabiliteitspositie een toelichting of voorbehoud worden toegevoegd. De certificerend actuaris kan op deze plaats een relatie leggen tussen zijn oordeel en (voortzetting of wijziging van) het gevoerde beleid.

### 4. Toeslagen: ambitie, maatstaf en norm

Bij de beoordeling van de solvabiliteitspositie is belangrijk welk niveau van toeslagverlening wordt nagestreefd, los van beperkingen die ongewisse toekomstige ontwikkelingen mogelijk met zich zullen meebrengen. Doorslaggevend is de door het fonds *aan verzekerden meegedeelde combinatie* van:

- de "*maximale ambitie*" (het beoogde toeslagniveau, los van financiële beperkingen),
- de daaraan verbonden *maatstaf* (bijv. de hele of halve prijs- of loonindex), en
- de toe te passen norm (de door het fonds aanvaardbaar geachte *mate van waarschijnlijkheid* dat de beoogde toeslagen bij de gekozen maatstaf zullen worden gerealiseerd).

Indien de ambitie en/of de maatstaf niet expliciet is gespecificeerd dan zal de mate, waarin waardevastheid te realiseren lijkt, in de beoordeling van de solvabiliteitspositie worden betrokken. Indien de norm niet expliciet is gespecificeerd dan zal de beoordeling moeten worden gebaseerd op de aanname dat de verzekerden een hoge "mate van waarschijnlijkheid" zullen veronderstellen.

De certificerend actuaris dient alleen een uitspraak over de toeslagmogelijkheden te doen indien het oordeel over de financiële positie "voldoende" of "goed" luidt.

In zijn actuariële verklaring behoort de certificerend actuaris een uitspraak te doen over de mogelijkheden van toeslagverlening indien de feitelijke financiële positie op de balansdatum voldoende is. De certificerend actuaris heeft daartoe de volgende mogelijkheden:

- a) Als het pensioenfonds geen toeslagambitie heeft, dan wordt het ontbreken van een toeslagambitie expliciet vermeld. Bij het oordeel over de financiële positie dient de certificerend actuaris wel na te gaan of er op enige andere wijze sprake is van gewekte toeslagverwachtingen, ondanks het ontbreken van een formele toeslagambitie.
- b) Als het pensioenfonds geen expliciete toeslagmaatstaf heeft, doch wel toeslag verleent, kan de certificerend actuaris zijn oordeel baseren op de feitelijke toeslagverlening uit het verleden. Het verleden kan dan als leidraad dienen voor de "impliciete" toeslagmaatstaf voor de toekomst.
- c) Als het pensioenfonds wel een toeslagambitie heeft, dan toetst de certificerend actuaris in hoeverre deze toeslagen naar verwachting nagekomen kunnen worden.

Bij de beoordeling in hoeverre de toeslagen naar verwachting kunnen worden nagekomen kan de regel over het toekomstig bestendig indexeren als leidraad worden gehanteerd. Als er sprake is van een hoog eigen vermogen in de zin van dat het voldoende is om een volledige indexatie te kunnen verlenen op basis van artikel 15 van het Besluit FTK, kunnen de mogelijkheden voor het verlenen van toeslagen als toereikend worden beschouwd.

Ook als er geen sprake is van een voldoende vermogenspositie kan de certificerend actuaris in de Actuariële Verklaring verdere toelichting opnemen over de toeslagverwachting. In dat geval kan hij daarvoor gebruik maken van de vrije toelichtende tekst.

#### Vrij vermogen

Indien het aanwezig eigen vermogen hoger is dan het vereist eigen vermogen, zal het oordeel over de solvabiliteitspositie ten minste "voldoende" zijn. Voor de beoordeling of een oordeel "goed" kan worden gegeven, is van

belang dat wordt vastgesteld of er sprake van een "laag vrij vermogen" of van een "hoog vrij vermogen".

Daarbij kunnen de volgende twee situaties worden onderscheiden:

- a. Er is geen sprake van toeslagverlening  
In dit geval is vanaf een niveau dekkingsgraad groter dan VEV sprake van een vrij vermogen. Echter, om een oordeel "goed" te kunnen geven, zal de dekkingsgraad zodanig moeten zijn dat naar verwachting de dekkingsgraad in een ongunstige situatie niet binnen een jaar weer onder het niveau van VEV terecht komt. Dit zou kunnen worden vertaald als grens voor het EV ter hoogte van twee keer VEV. De definitie van laag en hoog wordt dan:
  - Laag vrij vermogen:  $VEV < EV < 2 \times VEV$ .
  - Hoog vrij vermogen:  $EV > 2 \times VEV$ .
  
- b. Er is sprake van een intentie of ambitie tot toeslagverlening.  
In dit geval kan worden getoetst of de dekkingsgraad zodanig is dat de middelen voldoende zijn om de volledige intentie c.q. ambitie in de toekomst te kunnen realiseren. De in de wet- en regelgeving beschreven grens voor toekomstbestendig indexeren is gebaseerd op een situatie van continuïteit en gaat uit van een toekomstig rendement. Voor een oordeel "goed" ligt het meer voor de hand uit te gaan van de situatie dat de toeslagverlening onvoorwaardelijk en risicovrij kan worden toegekend. Deze grens is minimaal de grens genoemd onder a.  
De definitie van laag en hoog wordt dan:
  - Laag vrij vermogen: vermogen  $<$  TV gebaseerd op reële rente (nominale rente verminderd met afslag voor indexatie, conform ambitie fonds).
  - Hoog vrij vermogen: vermogen  $\geq$  TV gebaseerd op reële rente (nominale rente zonder UFR verminderd met afslag voor indexatie conform ambitie fonds).

### Toelichting

In de Actuariële Verklaring wordt in het oordeel de mogelijkheid gegeven voor een nadere toelichting <18> en <23>. Deze nadere toelichting kan worden gegeven als er bijvoorbeeld niet wordt voldaan aan bepaalde wetsartikelen. Ook kan een nadere toelichting gewenst zijn als er zwaarwegende opmerkingen zijn terwijl nog wel is voldaan aan de wettelijke voorschriften, bijvoorbeeld in het kader van de prudent-person controle.

Er wordt in elk geval een toelichting gegeven als de solvabiliteitstoets op basis van de **feitelijke** dekkingsgraad een andere uitkomst geeft dan de vermelde uitkomst op basis van de **beleids**dekkingsgraad. Deze toelichting is in de Actuariële Verklaring ondervangen doordat standaard een uitspraak moet worden gedaan over de vermogenspositie op basis van de beleidsdekkingsgraad. Voor een aantal specifieke situaties is een toelichtende tekstsuggestie nader uitgewerkt:

- Toeslagverlening  
Er kan zich de situatie voordoen dat er sprake is van een pensioenresultaat uit de (aanvangs)haalbaarheidstoets dat een beeld geeft van een behoorlijke mate van waardevastheid, terwijl tegelijk de toekomstige toeslagverwachting op de korte termijn (zeer) beperkt is. In een dergelijke situatie is het mogelijk dat de certificerende actuaaris in het oordeel dit nader toelicht, bijvoorbeeld met de volgende toelichtende tekst:

*Op basis van de uitkomsten van de uitgevoerde (aanvangs)haalbaarheidstoets in <jaar> concludeer ik dat er sprake is van de verwachting dat het pensioenresultaat circa ...% bedraagt. Echter, op basis de beleidsdekkingsgraad op de balansdatum en de ontwikkeling van de actuele dekkingsgraad zal het pensioenfonds naar verwachting op de korte termijn niet in staat zijn om een (volledige) toeslag te verlenen.*

- Korting pensioenaanspraken en -rechten

Indien het bestuur van een pensioenfonds (voor een collectiviteitkring) heeft besloten tot een (voorgenomen) korting van pensioenaanspraken en/of pensioenrechten, dan dient de certificerend actuaris de volgende toelichtende tekst in de actuariële verklaring op te nemen bij artikel 134:

*Uit het herstelplan van het pensioenfonds blijkt dat het pensioenfonds de pensioenrechten en -aanspraken per <ddmmjj> voorwaardelijk met ..% moet korten om binnen de wettelijke termijn te kunnen voldoen aan de vereisten voor het vereist eigen vermogen. Deze korting wordt gespreid over een periode van ... jaar. De korting per <ddmmjj> is bepaald op ..% en is in aanmerking genomen bij de vaststelling van de technische voorzieningen.*

Indien het bestuur heeft besloten de volledige korting daadwerkelijk door te voeren, dan kan de certificerend actuaris ook de volgende verkorte toelichting gebruiken:

*Het pensioenfonds heeft het besluit genomen om de pensioenrechten en -aanspraken (voor collectiviteitkring <X>) per <ddmmjj> met ...% onvoorwaardelijk te korten. Deze korting is bij de vaststelling van de technische voorzieningen volledig in aanmerking genomen.*

## Liquidatie

Een bijzondere situatie doet zich voor als een pensioenfonds zich heeft voorgenomen om te liquideren, doch einde van het verslagjaar is de liquidatie nog niet volledig afgewikkeld. DNB heeft aangegeven dat in het geval de volledige afwikkeling vóór 1 juli van het volgend jaar is gerealiseerd, er geen verslaggeving hoeft plaats te vinden. In dat geval heeft de certificerend actuaris geen formele plicht tot oplevering van een actuariële verklaring of Certificeringsrapport. Het bestuur van het pensioenfonds kan desalniettemin wel om een actuariële controle verzoeken. Zo'n laatste controle kan gewenst zijn omdat het juist een afronding is van de pensioenfondssituatie. In de praktijk blijkt DNB een actuariële verklaring te vragen indien het pensioenfonds in liquidatie nog steeds een resterend vermogen heeft dat aangewend moet worden.